

Am să lansez următoarele ipoteze (speculative desigur, unele ce nu ar putea fi confirmate) referitoare la argumentul şi logica aportului livonian (parte din grupul de limbi finice) şi cu referire la influenţa acestora în grupul **"Die Theisgepiden" şi grupul "Sirmium/Singidunum gepiden".**

1.Livonienii s-ar fi asociat gepizilor ca urmare a unui mariaj regal cu liderii gepizi (altfel spus liderii lor ar fi pătruns pe linie feminină în familia regală gepidă ? poate prin intermediul rodului unui mariaj precedent cu lideri ai vechilor prussi ? Discutabil... doar o opinie... Prinţesa Rosamunde ar fi avut şi sânge livonian);

2. Termenul de Livadea/Livada ar fi poate derivat din denumirea entităţii politice de pe cursul Tisei mijlocii, aceştia fiind etnic un conglomerat de populaţii (conform termenului livonian **Līvőd lt** - engleză "Livonian Union"), entitate politico-statală în care elementul livonian era probabil diseminat; ca antroponim întâlnim Livadariu (în Cotârgaşi Suceava)... Pare-se că patria maghiarilor din Khazaria s-ar fi numit după un lider al lor Lebedia conform unui articol al d-lui Victor Spinei (pare-se există un antroponim rusesc modern cu o rezonanţă asemănătoare) !?

3. Aportul lingvistic livonian în limbile română şi maghiară ar trebui reconsiderat şi studiat mai atent pe baza dicţionarelor disponibile în special în variante germane-livoniene (îmi propun acest lucru pentru viitor, dacă dicţionarele ar fi disponibile pe surse obişnuite. Dacă nu sunt disponibile, ar putea deveni o temă de cercetare academică).

Reputatul filolog Alexandru Rosetti în "Istoria Limbii Române", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986 arată la pagina 383 că românescul **gând** ar fi pătruns printr-un intermediar slav în română (presupus din maghiarul

gond
), totuşi noţiunea este extrem de importantă şi e totuşi de presupus că a fost preluată din livoniană, trecând iniţial printr-o etapă lingvistică slavo-română.

Preluarea din maghiară ar fi presupus un contact "ceva mai intim" româno-maghiar în perioada pre-feudală, fapt contestat de istocirii maghiari. Teremenul nu se regăseşte în aromână. Pe de altă parte, în etapa medievală, limba cancelariilor maghiare era limba latină, mai accesibilă românilor, deci n-ar fi avut poate nevoie de traduceri din latină prin intermediul limbii maghiare. În dialectul istro-român, conform reputatului Alexandru Rosetti, elementele maghiare ar lipsi, ceea ce e de presupus că desprinderea de grupul român al grupului istro-românilor s-ar fi efectuat anterior aportului livonian (?).

Substituirea termenului latin pentru o noţiune relativ importantă precum familia cuvântului "gând" pare totuşi greu de crezut, mai ales când regatul maghiar avea ca limbă de cancelarie latina.

Mie unuia îmi pare relativ puţin plauzibil. Deşi totuşi nu ar fi absolut imposibil.

Recapitulez termenii presupuşi comuni cu livoniana: vârcolac (nort-saami, letonă, livonian) şi pungă, covrig/încovrigat (ro. covrig- livonian kõvri- engleză "crooked. O localitate Covragiu în judeţul Hunedoara). Poate şi muştiuc (livonian mūoštõks- engleză "knowledge; erudition") şi poate barză (livonian varž- engleză "stalk"- ro. "prăjină, par lung", ca mediere între un cuvânt pannonic -kosovar ?- şi livonian) ori ro. a jindui- livonian giņt- engleză "hatred, hate", ultimul incert.
E posibil ca şi ro. gând (livonian gŏnd indică grupul sau semnificaţia globală)

Pe de altă parte, unele urme vechi germanice (diseminate în elementul românesc), regăsim în munţii Şureanu: culmea Gotu 1471 m la sud de pârâul Miraşul care se varsă în Lacul Tău-Bistra. Pare a fi un oronim conferit de strămoşii locuitorilor cătunelor dependente de comuna Şugag Alba, dar conexiunea cu gepizii e neclară. Regăsim şi pârâul Izvorul Prisăcii şi un toponim Prisaca; precum şi toponime precum Faţa lui Grivei, apa Mălin (se continuă sub numele Feieragu) şi oronimele Goaşele 1098 m, Gruneţu 1188 m, Culmea Groşciorii 1592 m, Dealu Grosului 949m şi Jepi 1035 m.

Mi-am propus prin urmare încercarea de validare a ipotezei livoniene focalizând cercetarea pe judeţele Alba şi Hunedoara.

Pentru Hunedoara voi reduce cercetarea la localităţile Tisa, Ardeu, Sereca, Goteşti, Gothatea, Groş(uri), Ilia, Homorod,
Livada, Livadia, Livezi
, Ludeştii de Jos/Sus, Negoiu, Covragiu,
Poieniţa Voinii
?

Pentru aceasta am apelat la următoarele surse: Repertoriul arheologic al judeţului Hunedoara (autor: Sabin Adrian-Luca), Editura Economică, Bucureşti, 2005 si respectiv site-ul abonati.me pentru o eventuală evidenţiere ale unor posibile toponime ori antroponime relevante.

La comuna Geoagiu de Jos, între peşterile cu locuire sunt menţionate: peştera Geoagiu, peştera de sub stâncă sau adăpostul sub stâncă "piatra lui Gotar"; reţin de asemenea Dealul Judelui şi toponimul Tureac.

De reamintit că există în bazinul râului Kautokeino (Guovdageainu în nord-saami) un lac denumit Geađgejávri (jávri semnificând lac). Iar în regiunea ossetină, în regiunea Severo-Osetinskaya avem oiconimul Dzaudzhikau (conform şi oiconimului Gyügye în Szabolcs-Szatmár-Bereg).

În fruntea confederaţiei de triburi, se afla un "mare rege" cu titlul de **iudex** conform lucrării
Colectiv-"Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea", Editura Didactică şi Pedagogică R.A., Bucureşti, 1995, pag. 302.

Turetg este denumirea în raeto-romană pentru localitatea şi cantonul elveţian Zürich.

Iar la S-E de localitatea Tisa şi N-V de localitatea Lăsău, regăsim dealul Ciordan 459 m (posibil de la cuvântul "ciurdă", asemenea dealuri fiind locuri de adunare ale

membrilor – oamenilor de arme- ale unei colectivităţi).

Dificultatea cercetării antroponimice rezultă din faptul că în livoniană avem: liv. Jōvām- engleză "good"; liv. Joudly- engleză "strong" conform iudex/judex sau judex potentissimus (titlui lui Athanaric conform Themistios şi Amianus Marcellinus XXVII 5.6.) - "mare rege" ? sau livonian jūodiji- engleză "chief, leader"); liv. Knaš- engleză "beautiful". Ori antroponimele gen Iovan/Iovănescu sunt frecvente; pentru antroponimul tip Conaşu' nu am referinţe sau pentru varianta sârbească Kneževic (pare mai probabilă, dar !?); ori poate corespunde oiconimul Găneşti din judeţul Iaşi ? Iar pentru cuvântul livonian Joudly- engleză "strong" ar fi un singur antroponim în Bretea Română (de care ţine şi satul Covragiu), dar care doar pare asemănător, căci pronunţia pare destul de diferită sau putem interpreta diverse alte variante precum antroponimul Judele (frecvent în Iaşi, Neamţ, Braşov, Bucureşti). Variantele din Moldova gen "Judele", care conform pronunţiei moldoveneşti ar fi apropiate de liv. Joudly, probabil sunt provenite ca şi antroponimul "Labiş" din migraţia târzie de secol al VII-lea. Deci căutările îmi par infructoase pe această direcţie.

Totuşi, antroponimul Labiş (variantă Laboş în Arad-2, Bihor-1, Timiş-4, Satu Mare-2 şi Buzău-1: cca. 11 antroponime şi Labeş în Beceni jud. Buzău, unde regăsim şi antroponimele Goata, Răghină, Rugină ; în Năsăud şi Lebl: acest antroponim singular pare a proveni din migraţia "originală" gepidică şi posibil reprezintă tot un exonim asociat livonienilor, uşor germanizat) nu ar fi singular, căci istoria muzicii ne ajută cu numele unui pianist austriac (Liszt), căci poporul livonian se autodenumeşte: **līvlizt**. Posibil sensul antroponimului Listzt: om din (al) popor (ului) sau "om popular" ? Poate şi livonian lieudõ, līedab, līediz- engleză "to find", dar incert. Presupun că şi antroponimul clujean Bismarck (cu prenume românesc) este posibil provenit tot pe filiera cea veche, gepidă (deşi e o doar o presupunere).

Descurajat de ineficienţa cercetărilor, am căutat să văd alte cuvinte definitorii în livoniană, sperând că antroponimele vechi nu s-au stins complet prin căsătorii şi deformări sau transformări de nume...

Spre exemplu, verbul livonian "gilgõ/gīlgõb/gīlgiz"- engleză "to bathe" aduce fonetic cu antroponimul Geolgău din Dolj (care pare totuşi înrudit mai degrabă şi corespondent cu livonian julgi- engleză "brave". E şi mult mai logic). În Pieleşti Dolj unde avem două antroponime "Geolgău" din trei atestate (cu o variantă Giolgău- 1 antroponim). regăsim germanicele (posibile) antroponimele Iagăru şi Vaxer, poate şi Cotea/Cotelici (etonim deformat ?), iar posibil finice sau ugrice: Murtaza (6 antroponime,

conform livonian tuož- engleză "truth" sau verbului livonian "murtõ, murtõb, murtiz"- engleză "to take care (of)") –acest antroponim poate fi şi turcic sau specific minorităţii tătare- şi Uliu (1 antroponim; livonian ūļ- engleză "lip" sau din livonian kuļ- engleză "hawk" sau livonian ul- engleză "mad" ?)... Poate şi altele... precum Cargol (1 antroponim, coinform livonian kargõ, kargõb, kārgiz- engleză "to rise"), Cărămidă (2 antroponime; conform livonian kalamied- engleză "fishermen", cuvânt care este practic şi un apelativ propriu pentru modul cum se autosesemnează livonienii), poate şi anterior presupusul germanic Vaxer (deformare de la livonian vazār- engleză "hammer" ? Incert). Incert şi Tereujanu (poate conform livonian tõurõz- engleză "dear, expensive" ?) şi Casangiu (7 antroponime; livonian kazātõ, kazātõb, kazātiz- engleză "to cultivate, to grow" ori livonian kazzõ, kazāb, kazīz- engleză "to grow"poate cu sensul de cultivator/agricultor ? Pare mai logic)... Poate şi altele... atrag atenţia şi alte antroponime, dar nu le-am putut corela încă... Numele satului Pieleşti ar putea proveni din livonian pīlõs- engleză "standing, in a standing position" (antroponim Pieleşteanu- 1 într-un sat aparţinător). Rog a nu se deduce din aceasta că absolut toţi avem ascendenţă livoniană, veche prussă sau gotică (gepidă), ci doar că sunt urme (resturi) livoniene ataşate migraţiei gepide diseminate în masa populaţiei. Acestea nu pot fi decât de sorginte gepidică (asociate acestei migraţii, ca o opinie doar).

De ce Dolj ? Să revedem câteva oiconime: Criva, Gebleşti, Goicea, Goieşti, Lişteava, Livezi, Negoi, Negoieşti, Scăeşti, Segleţ, Ştiubei, Teslui, Vela... E discutabil care din acestea ar corespunde într-adevăr analizei efectuate...

Există însă o dificultate: Pieleşti e relativ nou înfiinţată administrativ la 1864 şi numele ar veni de la cojocarul Stan Piele (om cu mulţi fii) care ar fi impus numele localităţii (sate aparţinătoare: Câmpeni, Nichitoaia, Pârşani...). Dar dacă această înfiinţare s-ar fi constituit pe afinităţi şi relaţii de rudenie, nu mi-ar mai fi rămas decât să studiez repartiţia antroponimelor pe zone geografice...

În afară de Dolj (Pieleşti), antroponimul Geolgău/Giolgău s-ar mai regăsi şi în Târgu Jiu (e relativ rar; mai puţin de circa 5-8 antroponime); Murtaza e frecvent şi la turco-tătari (circa 16 antroponime în judeţul Constanţa; ei par a proveni din urmaşi ai captivilor din raidurile în Oltenia), iar restul până la 43 de antroponime se regăsesc în judeţul Dolj (predominant; în Pleniţa, Cetate, Breasta, Craiova), Vâlcea (Râmnicu Vâlcea, 3 antroponime); Uliu (16 antroponime) are o răspândire geografică mai mare (6 în Dolj; în Craiova, Terpeziţa, Pieleşti; 4 în Mehedinţi; 2 în Bacău: Măgireşti; câte 1 în Gorj; Hunedoara; Timiş; Vaslui); Cargol (8 antroponime; 4 în Dolj, câte 1 în Bucureşti, Vâlcea, Constanţa, Argeş); Cărămidă e extrem de frecvent (peste 100 de antroponime, din care peste 23 în Dolj; multe în Olt şi Vâlcea); Piele (circa 70-80 antroponime; în Dolj circa 5 antroponime; de asemenea, prezent în Vâlcea, Argeş, Prahova, Olt...)...

Alte cuvinte cheie care ar putea fi utilizate în căutare: livonian "kovāl"- engleză "clever" (antroponim Covaliuc ?); livonian kõzzi- engleză "anger" (antroponim Cozi- frecvent în sat Henig, com. Berghin Alba unde regăsim şi antroponimele "germanice" Gobel, Gotia, Gociu, Godici, Ludwig, Sas, Schaser ? sau Vezan poate conform livonian vizā- engleză "hard/firm"); livonian ārmaz- engleză "dear" (antroponim Urmuz din Bucureşti-3 şi Dâmboviţa-1 ?), livonian muini- engleză "old, ancient" (nume de localităţi gen Moineşti ?), livonian līebi- engleză "fat", livonian jellõ, jelāb, jelīz- engleză "to live" (nume propriu Jelea Constantin ? cred că artist plastic).

Există totuşi în limbajul popular o contrarietate persistentă la adresa celor de sorginte veche prussă şi livoniană şi iată de ce: numele populare atribuite căţeilor (Grivei, Lăbuş) indică că vechii prussi şi livonienii atingeau demnităţi administrative (posibil fiscale) în structurile etatice, ceea ce nu îi făcea neapărat plăcuţi în masa poporului.

Îmi propun să continui cercetările pe apropierea lingvistică (nu toponimică sau antroponimică)... în măsura posibilităţilor fizice şi materiale. Toate cele anterioare sunt desigur argumente relative şi discutabile... Doar că analizele genetice nu pot înşela (în măsura în care mai şi regăsim eventual factorul recesiv după trecerea atâtor secole şi amalgamări mutiple care au generat poporul modern român)...

Ar putea fi şi alte influenţe: votes sau ingrians (izhorians; Soikolla este denumit un dialect Ingrian)... de exemplu nu ştiu în ce măsură oiconimul Enciu (Bistriţa-Năsăud) poate fi corelat cu populaţia enets (enet' sau entše/entšo... posibil doar o simplă coincidenţă). Aceştia sunt yenisei samoezi din peninsula Taimyr din Siberia... Iar antroponimul Calasnicov (predominant în Buzău) ar fi poate de sorginte udmurtă !? Poate fi oare asociat oiconimul Crivina cu populaţia Votică Krevinian ? Iar Kraasna era o populaţie sud-estoniană (astăzi dispărută)... Oiconimele Ludaşi ori Luizi Călugăra din Bacău cu Ludic Karelian (Luudi, lüüdi sau lyydi) sau oconimele Livezile/Livezeni, poate şi altele cu Livvi Karelian (Liygi, Livvi, Olonets)? Ori Carei cu Karelian !? Mai menţionez doar că Sigismund von Herberstein într-o hartă a Muscovei din 1549 arată în dreapta sus: "Yugra de unde Ungurii sunt originari", la est de fluviul Ob (Obi ?) şi la est de munţii Urali. Deşi antroponimul Erbaşu ar fi tiurcic (er-"domn"+ baş-"şef/căpetenie") el aduce cumva cu numele von Herbertstein..

Toate acestea sunt desigur extrem de discutabile...

Scris de Valentin-Claudiu I. DOBRE din surse scrise şi internet, preluate într-o lucrare literară